

BURDUR İLİ ARKEOLOJİ TURİZMİ (ARKEO-TURİZM) POTANSİYELİ ÜZERİNE BİR İNCELEME

Anıl YİĞİN¹

ORCID: 0000-0003-3431-4772

Bayram AKAY²

ORCID: 0000-0003-4658-6994

ÖZ

Akdeniz bölgesinde yer alan Burdur ili Salda Gölü gibi doğal güzellikleri ve arkeolojik miraslarıyla öne çıkmaktadır. Araştırmanın amacı, Burdur ilinin arkeolojik turizm arzını ve talebini ortaya koymaktır. Araştırma nitel araştırma yöntemlerinden arşiv/doküman taraması tekniğine dayanmaktadır. Burdur ili UNESCO Geçici Dünya Mirası Listesindeki Sagalassos, Kibrya ve diğer 22 antik kenti ile önemli bir potansiyele sahiptir. 2021 yılında antik kentleri (Sagalassos, Kibrya, Kremna) ve müzeleri (Burdur Arkeoloji ve Doğa Tarihi) 103.797 turist ziyaret etmiş ve 1.042.302,00 ₺ gelir elde edilmiştir. Ülkemizdeki “Arkeo Köy ve Arkeo Park” uygulamaları Burdur’daki arkeoloji turizm alanlarında uygulanabilir. Böylece yeni turistik ürünler ortaya çıkarılabilir ve gelir miktarı artırılabilir.

Anahtar Kelimeler: Arkeoloji turizmi, Burdur, Talep analizi.

A STUDY ON THE POTENTIAL OF ARCHAEOLOGICAL TOURISM (ARCHEO-TOURISM) IN BURDUR PROVINCE

ABSTRACT

Burdur province, located in the Mediterranean region, stands out with its natural beauties such as Salda Lake and archaeological heritage. This research aims to reveal the archaeological tourism supply and demand in Burdur province. The research is based on the archive/document scanning technique, which is one of the qualitative research methods. Burdur province has an important potential with its Sagalassos,

¹ Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Turizm İşletmeciliği ABD Öğrencisi, anilyigin@gmail.com

² Doç. Dr., Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu, bakay@mehmetakif.edu.tr

Geliş Submitted: 22.03.2023 - **Kabul Accepted** 09.06.2023

Kibrya and 22 other ancient cities in the UNESCO Temporary World Heritage List to be added to the archaeological tourism. In 2021, 103.797 tourists visited the ancient cities of Sagalassos, Kibyra, Kremna and museums (Burdur Archeological Museum and Natural History Museum) an income of 1.042.302,0 ₺ was obtained. The “Arkeo Köy(Archeo Village) and Arkeo Park(Archeo Park)” applications in our country can be applied in the archaeological tourism areas in Burdur. Thus, new tourist products can be revealed and the amount of income can be increased.

Key Words: Archeological tourism, Burdur, Demand analysis.

GİRİŞ

İnsanları seyahate sevk eden motiflerin etkisiyle ortaya çıkan turizm çeşitlerinden biri de arkeoloji turizmidir. Literatür incelendiğinde arkeoloji turizmi, bölge ekonomisine büyük ölçüde katkı sağlayan, ortaya çıkarılan eserin bulunduğu toplum ve eser hakkında bilgi almak için yapılan seyahatler olarak tanımlanmaktadır (Doğaner, 2013; Erdoğan, 2020; Walker, 2005). Arkeolojik alanlara ilgi duyan turistlerin bölgede yaşayan eski uygarlıklar hakkında merak ettikleri şeyler bir motivasyon unsuru olabilir. Motivasyonu ne olursa olsun, arkeolojik turizm, (a) keşfedilen arkeolojik alanların açılması, (b) arkeolojik alanlardan çıkarılan eserlerin müzelere veya arkeolojik sergilere konularak turistlere gösterilmesi olarak iki şekilde kullanılabilir (Alawer, 2018). Arkeoloji turizmi bir bölgenin taşınabilir/taşınamaz arkeolojik varlıkların sürdürülebilirliğine katkı sağlayan turizm çeşididir.

Arkeoloji turizmi diğer turistik öğelerden yararlanmadan kendi başına turizm bir faaliyeti oluşturma potansiyeline sahiptir. Kültür turizmi antik kent, mimari yapı, tarihi alan ve müze ziyaretleri gibi faaliyetleri desteklenmek için arkeoloji turizmine ihtiyaç duyar (Doğaner, 2013: 70). Arkeoloji turizmini, kültür turizminden ayıran en önemli özelliklerinden birisi de kültür turizminin soyut ve soyut olmayan turistik ürünler üzerinde durmasıdır (Gautam, 2019). Kültür turizmi turistik ürünlerini bir takım hikâye ve mitlerle pazarlayarak destinasyonu ilgi çekici bir hale getirebilirler, fakat arkeoloji bilimi yardımıyla ortaya çıkan eserlerle söz konusu mitler desteklenmediğinde pazarlama faaliyetlerinde tam anlamıyla bir verim alamamaktadırlar (Walker, 2005). Kültür turizmi bölgedeki giyim, yeme-içme alışkanlıkları, efsane ve hikâyeler gibi unsurlarla turizm pazarlaması yapabilirken arkeoloji turizmi kazılar sonucunda ortaya

çıkan taşınabilir/taşınamaz kültür varlıklarıyla pazarlama faaliyeti yapar (Baram, 2008). Ayrıca arkeoloji turizmi bir bölgedeki “eko turizm, botanik turizm, kuş gözlemciliği” gibi diğer turizm türlerini destekler (Baram, 2008; Gautam, 2019; Willems ve Dunning, 2012).

Burdur ili geçmişte Psidia olarak adlandırılırken günümüzde göller bölgesi olarak adlandırılmaktadır (Soslu, 2021). Geçmişten günümüze bulunduğu konum itibariyle çok sayıda medeniyete ev sahipliği yapmıştır (Atayeter vd. 2013). UNESCO Geçici Dünya Mirası Listesindeki Sagalassos, Kibrya ve diğer 22 antik kente, müze ve ören yerlerine sahiptir. Burdur ili arkeoloji turizmine konu olabilecek geçmiş medeniyetler, yaşam alanları, mimari, sanat ve inanç özellikleri bakımından önemlidir. Bu çalışmanın amacı Burdur ili arkeoloji turizmi potansiyelini arz kaynakları ve talebi açısından değerlendirmektir.

ARKEOLOJİ

Arkeoloji Türk Dil Kurumu sözlüğünde ‘kazı bilimi’ olarak ifade edilmektedir. Geçmişten günümüze yeryüzünde bulunmuş kişi ve toplulukların günümüze ulaşmayı başarmış eserlerini veya yaşamlarının bir bölümünde yararlandıkları nesnelere, aletleri, kıyafetleri, kullandıkları herhangi bir aracı günümüzde bulup ortaya çıkaran bir bilim dalıdır. Bu tanımla birlikte arkeolojiyi “kazı bilimi” olarak tanımlamak yetersiz kalmaktadır. Arkeoloji geçmişten günümüze insanların içerisinde bulunduğu olayları ve bu olayların sonuçlarını kültürel, ekonomik vb. unsurlarla harmanlayarak inceleyen aynı zamanda yer yüzündeki canlı tarihi boyunca ortaya çıkmış bütün eserleri incelemektedir (Özbilen, 2020). Arkeoloji geçmişten günümüze kadar gelen kalıntıları bir takım kazı teknikleri ile gün ışığına çıkarır. Ortaya çıkan kalıntılar arkeologlar tarafından incelenmekte olup bu kalıntılar bir takım bilimsel yöntemlerle birleştirilerek insanlar ve yaşadıkları toplum hakkında bilgiler oluşturulur (Şahin, 2019).

ARKEOLOJİ TURİZMİ VE ÖZELLİKLERİ

Geçmişten günümüze kalıntıları ve izleri kalan toplumların yaşamları boyunca kullandıkları materyalleri, eserleri, alet ve edevatları ortaya çıkarmak arkeologların görevi iken çıkarılan bu eserlerin ait oldukları toplum hakkında bilgi edinmek için düzenlemek, sergilemek ve tanıtımını yapmak turizm sektörünün görevidir (Erdoğan, 2020). Belirli bir düzen ve planlama içerisinde bulunan bu kalıntıları ziyaret eden

kişilerin bilgi edinmek için yaptığı faaliyet arkeo-turizm ya da arkeoloji turizmi olarak adlandırılmaktadır. Arkeoloji turizmine katılanlar kültür hazinesini geliştirir, arkeolojik varlıkların sürdürülebilirliğini destekler ve bölge halkına ekonomik katkı sağlar (Doğaner, 2013: 69). Walker'a (2005) göre arkeoloji turizmi özellikle gelişmekte olan ülkelerde korunan alanlarda yaban hayatı için bir sığınak görevi görmekte ve yaban hayatına canlılık sağlamaktadır. Bu bölgelerde arkeoloji turizminin yanı sıra kuş gözlemciliği veya flora, fauna turizmi gerçekleştirilebilir.

Arkeoloji turizmi ve kültür turizmi birbirini desteklemektedir. Arkeolojik alanın mitolojik bir hikâye veya olayı kültür turizmi vasıtasıyla ön plana çıkmaktadır. Bu mitler veya olaylar ziyaretçilere arkeolojik alanı ziyaret etmek konusundaki motivasyonunu arttırmaktadır (Alawer, 2018). Arkeoloji turizmi bölgenin tarihini ve kültürel zenginliklerini korumaktadır ve bölge halkına gelir sağlamaktadır (Pacífico ve Vogel, 2012).

Ross vd., (2017)'ne göre arkeoloji turizmi arkeolojik mirasın soyut ve soyut olmayan kısımlarıyla ilgilenmektedir. Bu nedenle yeterince çekiciliğe sahip olmayan arkeoloji turizmi alanları geri kalmaktadır. Ancak turizm işletmeleri ya da turizm faaliyetlerini yöneten kişiler arkeolojik kalıntıları ve sit alanlarını mitolojik hikâyelerle süsleyerek arkeolojik bir turistik ürün olarak pazarlamaktadır.

Ramsey ve Everitt (2008), Belize'de ekonomik sıkıntılara rağmen yapılan kazı çalışmaları sonucu Caracol Maya antik kentinin turizme kazandırılarak bölgeye ekonomik gelir sağladığını tespit etmiştir. Böylece buradan elde edilecek gelir ile Caracol bölgesinde yapılması planlanacak olan yeni kazıyı finanse edebileceklerini belirlemiştir. Bu nedenle arkeoloji turizminden elde edilen gelirle bölge ekonomisini kalkınmanın yanı sıra turistik ürünler de ortaya çıkarmaktadır.

Arkeoloji Turizmi Bağlamında Yapılan Çalışmalar

Tablo 1'de arkeoloji turizmi potansiyeli konularının yanı sıra, arkeoloji turizmi ürününün tespit edilmesi, arkeoloji turizminin diğer turizm çeşitleri verilmiştir. Yabancı çalışmalarda İspanya, İsrail, Çin, Meksika, Jamaika, Endonezya ve Belize ülkelerindeki arkeoloji turizmi faaliyetlerinden ve bölgeye olan ekonomik katkılarından bahsedilmiştir. Ayrıca, arkeoloji turizminin neden kültür turizmi olmadığı konusunda

incelemeler yapılmıştır. Yerli çalışmalarda Asi Nehri Deltasının (Hatay), Çatalhöyük ve Göbekli Tepe'nin arkeolojik turizm potansiyeli ile sahanın arkeolojik miras olarak önemi ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Ayrıca arkeoloji turizmi kavramı, kapsamı, içeriği, planlaması ve arkeologların etkisi gibi konular incelenmiştir.

Tablo 1. Literatür Taraması

No	Yazar Adı ve Yayın Yılı	Araştırma Konusu	Anahtar Kelimeler
1	Savery, 2004	Jamaika'nın arkeoloji ve miras turizmi yönetimi ve pazarlaması	Bulunmuyor
2	Walker, 2005	Meksika'daki Maya bölgesinin arkeoloji turizmi potansiyeli üzerine bir araştırma	Bulunmuyor
3	Mantazo, 2007	Arkeoturizm ürünün teşhisi ve analizi	Kültür Turizmi, Arkeoloji Turizmi, Arkeolojik Alanların Planlanması ve Teşhisi
4	Baram, 2008	Turizm ve arkeoloji üzerine bir çalışma	Giza, Grand Tour, Çin Seddi, Miras Turizmi, Kutsal Alan
5	Ramsey ve Everitt, 2008	Belize bölgesinde arkeolojik miras alanları ve turizm üzerine bir araştırma	Maya Kültürü, Arkeoloji, Belize, Kültür Turizmi
6	Kersel ve Yowan, 2012	Kudüs bölgesinde arkeoloji turizmi üzerine bir araştırma.	Bulunmuyor
7	Pacifico ve Vogel, 2012	Arkeolojik alanlar, modern toplumlar ve turizm üzerine bir araştırma.	Arkeoloji, Kamusal Yararlar, Sürdürülebilirlik, Peru
8	Mortensen, 2014	Arkeoloji turizmi destinasyonunda kültürel farklılıklar.	Markalaşma, Değer, Arkeoloji Turizmi, Copan, Honduras
9	Lambert, 2015	Arkeoloji ve turizm üzerine bir inceleme.	Kültürel Miras ve Turizm, Halk Bilimi ve Satın Alma Kültürü, Huatulco, Meksika
10	Özşahin ve Yılmaz,	Asi Nehri Deltasının (Hatay) Arkeolojik Turizm	Arkeoloji, Turizm, Arkeoloji Turizmi, Asi

	2015	Potansiyelinin Coğrafi Açıdan Değerlendirilmesi	Nehri Deltası, Hatay
11	Li ve Qian, 2017	Çin'de arkeolojik miras turizmi üzerine bir araştırma.	Arkeolojik Miras Turizmi, Arkeolojik Koruma, Turist Deneyimi, Dünya Miras Listesi
12	Ross, Sexena, Correia ve Deutz, 2017	Arkeoloji turizmine yaratıcı bir yaklaşım.	Arkeolojik Miras, Kreatif Turizm, Co-creation, Kültürel Miras
13	Loper ve Moreno, 2018	İspanya'nın arkeoloji turizmi faaliyetleri üzerine araştırma	Arkeoloji, Kültür, Miras, Yeni Trendler, Turizm
14	Ortea, 2018	İspanya'da uygulanan arkeoloji turizminin etkileri ve nicel analizi	Arkeoloji, Arkeoloji Turizmi, Alternatif Turizm, Arkeolojik Alan
15	Murwanto ve Purwoarminta, 2019	Endonezya'daki Jeo-arkeoturizm faaliyetlerini geliştirme	Antik Göl, Jeo-arkeoloji, Turizm, Borobudur
16	Birinci, Kaymaz ve Camcı, 2018	Göbekli Tepe'nin Arkeolojik Turizm Potansiyeli (Şanlıurfa)	Arkeolojik Turizm, Göbekli Tepe, Şanlıurfa, İnanç
17	Tuncer ve Bulut, 2019	Arkeo-Turizm Potansiyeli Açısından Çatalhöyük	Arkeo-turizm, Çatalhöyük, Neolitik, Konya
18	Erdoğan, 2020	Arkeoturizm planlamasında arkeologların etkisi	Turizm Planlanması, Kültür Turizmi, Arkeo-turizm, Arkeoloji, Turizm Yönetimi
19	Lawrence, Kreiner ve Israeli, 2020	İsrail'in arkeoloji turizm alanlarının sürdürülebilir yönetimi	Arkeoloji Turizmi, Miras Turizmi, Sürdürülebilir Yönetim
20	Afkhami, 2021	Arkeoloji turizmi karakteristik özellikleri ve fonksiyonları.	Arkeoloji Turizmi, Kalkınma
21	Erdoğan, 2021	Anadolu'da kültür ekonomi ve bütünleşme gelişimi için arkeoturizm planlanması	Arkeoturizm, Arkeoloji Turizmi, Kültür/Miras Turizmi, Turizm ve Kalkınma
22	Erdoğan, 2022	Arkeoloji Turizmi	Bulunmuyor
23	Rodriguez ve Perez,	İspanya'da arkeoloji turizmi faaliyetleri için yapılan	Çift Faktör Teorisi, Çekme Faktörü, Davranışsal Niyet,

2022	teşvikler ve kısıtlamalar	Kısıtlama, Turizmi	Arkeoloji
------	---------------------------	-----------------------	-----------

ARAŞTIRMA METODOLOJİSİ

Araştırmanın Amacı ve Önemi

Bu araştırmanın amacı Burdur ilinin arkeoloji turizmi potansiyelini arz kaynakları ve talep açısından değerlendirmektir. Bu araştırma, Burdur ilinin arkeoloji turizmi potansiyeli ile ilgili fikir vermesi, arkeoloji turizmi potansiyelinin bölgedeki turizm faaliyetlerine katkılarını ortaya koyması, buna yönelik uygulama ve çözüm önerileri sunması bakımından önem arz etmektedir.

Araştırmanın Materyal ve Yöntemi

Bu araştırmada nitel araştırma yöntemi kullanılarak ikincil verilerden doküman analizi yapılmıştır. Doküman analizi geçmişe dönük gazete, dergi, kitap, rapor, makale ve tez gibi yazılı kaynaklar taranmasıdır (Kozak, 2018: 88). Araştırmada doğrultusunda turizm, arkeoloji ve kültür literatürünün yanı sıra, konuyla ilgili kuruluşların (T.C. Burdur Valiliği, T.C. Burdur İl Kültür Turizm Müdürlüğü, Antalya Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Müdürlükleri) hazırlamış olduğu kitap, dergi ve raporlar araştırmanın amacına uygun olarak doküman analizi yapılmıştır. Araştırmacıların Burdur Arkeoloji Müzesi, Burdur Doğa Tarihi Müzesi, Sagalassos Antik Kenti, Kibyra Antik Kenti ve Kremna Antik Kenti ziyaretlerinden elde edilen fotoğraflar görsel olarak kullanılmıştır.

BURDUR İLİ

Burdur kuzeyinde Afyon, doğusunda Isparta, güneyinde Antalya, batı ve güney batı kesimlerinde Muğla ve Denizli illeriyle komşudur. Burdur 273.716 kişi nüfusa sahip (Türkiye İstatistik Kurumu, 2022), 11 ilçe, 3 belde ve 193 köyden oluşmaktadır (Burdur Valiliği, 2022). Burdur Roma İmparatorluğu, Bizans İmparatorluğu, Frig Devleti, Pers İmparatorluğu, Hamitoğulları Beyliği gibi geçmişten günümüze birçok farklı topluluğa ev sahipliği yapmıştır. Burdur'da yapılan araştırmalar tarih öncesi (Prehistoriya) döneme kadar uzanmaktadır. Sagalassos, Kibyra, Kremna, Bubon, Balboura, Lisinia antik kentleri, İncirhan, Topraktepe, Sıdıklı, Çeştepe, Bademli Köyü Üç Tümlüsleri, Hacılar, Yarım, Kuruçay höyükleri gibi turizm faaliyetlerine açılmış ya da açılmaya çalışılan birçok arkeolojik sit alanı bulunmaktadır (Ekinci, 2005; Soslu, 2021). Ayrıca Düver Açık Hava Tapınağı, Dioskur ve Ana Tanrıça Açık Hava Kutsal Alanları,

Akçayır Açık Hava Tapınım Alanı, Tefenni Kaskabos Açık Hava Tapınım Alanı, Üçlü Tanrılar Yazır Gölü Çevresi ve İnönü Açık Hava Kutsal Alanları Olbasa Antik Kenti, Burdur Ulu Camii ve Saat Kulesi, Dört Ayak Türbesi, Bakibey Konağı, Mısırlılar Evi, Tabak Hamamı, Baltaoğlu Hamamı gibi kültürel ve arkeolojik değerlere sahiptir (Tozkoparan vd., 2021).

Tablo 2. Taşınmaz Kültür Varlıkları ve Sit Alanları İstatistiği (2022)

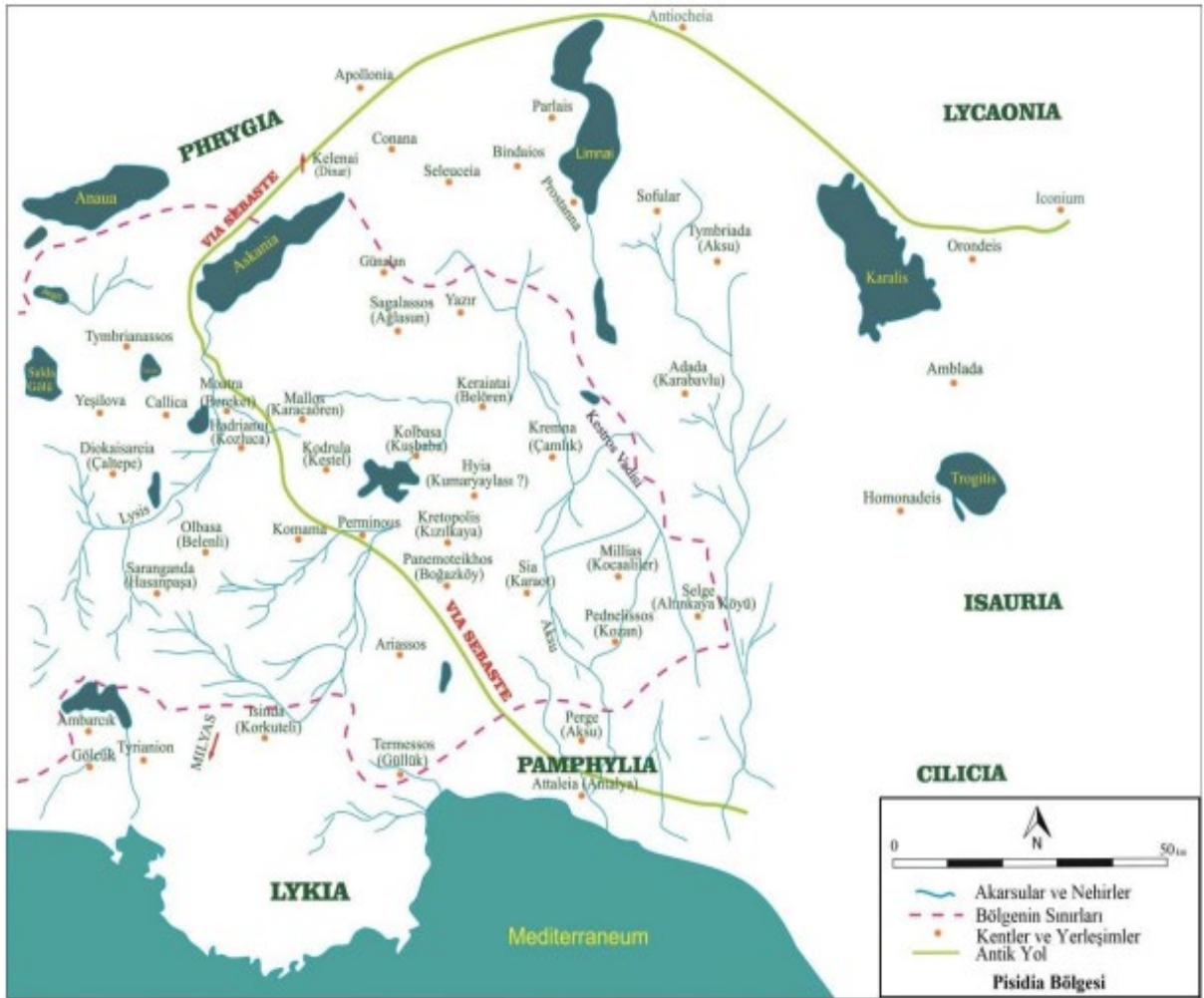
Sit Alanları		Taşınmaz Kültür Varlığı	
Arkeolojik Sit Alanları	324	Sivil Mimarlık Örneği	99
Kentsel Sit Alanları	1	Dinsel Yapılar	35
Tarihi Sit Alanları	0	Kültürel Yapılar	0
Arkeolojik – Doğal Sit Alanları	2	İdari Yapılar	11
Kentsel – Arkeolojik Sit Alanları	0	Askeri Yapılar	1
Kentsel – Arkeolojik – Doğal Tarihi	0	Endüstriyel ve Ticari Yapılar	54
Korumaya Alınan Sokaklar	0	Mezarlıklar	10
Etkileme Geçiş Alanı	1	Anıt ve Abideler	127
		Kalıntılar	20
Toplam	328		357
Genel Toplam	685		

Kaynak: Antalya Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Envanteri, 2022

BURDUR İLİ ARKEOLOJİ TURİZMİ ARZ KAYNAKLARI

Burdur ili Akdeniz bölgesinde göller yöresi olarak adlandırılan, geçmişten günümüze birçok medeniyete ev sahipliği yapmış ve geçiş rotası üzerinde konumlanan bir şehirdir (Atayeter vd., 2013:22). Bu nedenle arkeoloji turizmi faaliyetlerinin yapılabileceği birçok arkeolojik sit alanı bulunmaktadır (Bkz, Harita 1). Arkeolojik sit alanlarının sayıca fazla olması bir destinasyonun turizm açısından elverişli olduğu anlamına gelmemelidir. Bu nedenle bir destinasyonun turizm faaliyetlerine uygunluk düzeyinin araştırılması ve turistik arz potansiyelinin tespit edilmesi gerekmektedir (Gökçe, 2006).

Aydın ve Gencür (2015)'e göre turizm arzı; bir ülkede bulunan destinasyonu bir takım turizm işletmeleri yardımıyla ülkeye gelen ziyaretçilere pazarlamaya hazır olduğu değerler bütünüdür. Bunun yanı sıra destinasyondaki turizm arzı doğru tespit edilmediği takdirde bölgede turizm faaliyetlerinden tam verim sağlanamaması gibi durumlar ortaya çıkabilmektedir (Boyacıoğlu, 2018).

Harita 1. Pisidia Bölgesi (Burdur)

Kaynak: Soslu, 2021, s:796.

Burdur Müzesi

1957 – 1960 yılları arasında dört sezon arkeolojik kazılar yapılan Hacılar Höyük'ten çıkan buluntulardan dolayı 1963 yılında Burdur'da bir müze kurulmuştur (Demirci ve Çelik, 2020). 12 Haziran 1969 yılında ziyarete açılan müzede Akdeniz, Ege ve İç Anadolu bölgesindeki uygarlıkların günümüze kadar ulaşmayı başarmış eserleri

bulunmaktadır (Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü, 2022a). Pirkulzade kütüphane binasıyla aynı görünüme sahip olarak inşa edilmiştir. Burdur Müzesi giriş kat seksiyonunda Sagalassos, Kibyra, Kremna gibi önemli antik kentlerden gelen eserler sergilenmektedir. Müzenin üst kat seksiyonunda ise, Hacılar Höyük, Kuruçay Höyük, Höyücek Höyük, Yarım Höyük ile Tunç Çağı seramikler, Uylupınar Nekropol buluntuları, Attika kapları, Helenistik ve Roma kapları, kandiller cam, metal ve bronz eserler sergilenmektedir (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2023a). Küçük bir alana sahip olan Burdur Müzesi taşınabilir kültür varlıklarının fazla olmasıyla ön plana çıkmaktadır. Burdur müzesi içerisinde Helenistik, Roma, Bizans, Selçuklu ve Osmanlı dönemlerine ait mezar steli, lahit, vaftiz havuzu, boyalı/boyasız kaplar, sikkeler süs ve üretim eşyaları, tanrı/tanrıça heykelleri, Neolitik ve Erken Kalkolitik çağlara ait buluntular yer almaktadır (Sop vd. 2019).

Şekil 1: Burdur Arkeoloji Müzesi

Doğa Tarihi Müzesi

Burdur ili merkezinde yer alan Doğa Tarihi Müzesi, 19. Yüzyılın sonlarına doğru yapıldığı tahmin edilen Kavaklı Rum Kilisesi 2016 yılında restore edildikten sonra hizmete açılmıştır (Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü, 2022b). Müze

içerisinde 2.5 milyon yıl önceki Burdur’da yaşayan kara ve deniz canlıları, Elmacık Ormurgalı fosiller, birçok canlıdan geriye kalan fosil ya da iskelet parçaları olmak üzere 170 eser sergilenmektedir (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2023b). Burdur ili içerisinde 2022 yılı itibariyle 324 adet “Arkeolojik Sit Alanı ve 2 tane “Arkeolojik - Doğal Sit” alanı bulunmaktadır.

Şekil 2: Burdur Doğa Tarihi Müzesi

Sagalassos Antik Kenti

Sagalassos Antik Kenti Burdur’un 42 kilometre kadar doğusunda yaklaşık 1400-1750 metre rakıma sahip bir tepede günümüzde Ağlasun ilçesinde yer alan bir antik kenttir (Ceylan, 2015: 57). İlk olarak 1980’li yıllarda Prof. Dr. Stephen Mitchell’in yanında bölgede araştırmalara katılan Belçikalı Prof. Dr. Marc Waelkens 1990 yılından itibaren Sagalassos’taki kazı çalışmalarına başlamıştır, çalışmalar günümüzde halen devam etmektedir (Vanhaverbeke, 2010: 101). Sagalassos’un çevresinde yürütülen yüzey araştırmalarında, Ağlasun Dağı üzerindeki Tekne Tepe’de bir sur yapısı keşfedilmiştir.

Sagalassos'da Agora, Kaya Mabedi, günümüzde hala akan Antoninler Çeşmesi, pazar binası, Kent Konağı, Kütüphane, Apollo Klarios Tapınağı, Heroon, gymnasium, roma hamamı, antik tiyatro gibi pek çok yapı bulunmaktadır (Talloen vd., 2019).

Şekil 3: Burdur Sagalassos Antik Kenti

Kibyra Antik Kenti

Kibyra Antik kenti Burdur ilinin Gölhisar ilçesinde yer alan ve tarihi M.Ö. 200 yıllara kadar dayanan görkemli stadyumu ile öne çıkan bir antik kenttir (Türkiye Kültür Portalı, 2022). Geçmişte Kibyris olarak adlandırılan bölgede yer alan Kibyra, geçmişte bulunduğu jeolojik konumu sebebiyle birçok farklı kültüre ve medeniyete ev sahipliği yapmıştır (Aladağ, 2020). 2006 yılında başlayan kazılarda yapılan yüzey araştırması sonucunda Tiyatro ve Bouloeterion'un bulunduğu tepenin güney yamacında seramik atölyesinin kalıntılarına rastlanmıştır (Özüdoğru ve Dündar, 2007). Kibyra MS 23 yılında meydana gelen yıkıcı bir depremle mimarisi ve peyzajının değiştiği şehirlerden biridir, yapılan araştırmalarda kent bünyesinde Agora, moloz örgü sistemiyle inşa edilmiş atölye ve üretim birimleri, Geç Antik Çağı Hamamı, zemini mozaik malzeme ile kaplı beşinci yüzyılda dükkânlar inşa edilmiştir (Özüdoğru, 2018).

Şekil 4: Burdur Kibyra Antik Kenti

Kremna Antik Kenti

Burdur ilinin Bucak ilçesinde yer alan tarihi Roma dönemine kadar uzanan bir antik kenttir (Atayeter vd., 2013: 26). Kremna yüksek bir tepe noktaya kale-kent olarak inşa edilmiştir, şehir ızgara planlı bir kent olarak tasarlanmıştır (Soslu, 2021). Kentte Roma Hamamı, Kilise, tapınak, çiftlik yapıları, mezar yapıları, savunma amaçlı yapılmış gözetleme kuleleri ve küçük kırsal yerleşimler tespit edilmiştir (Metin, 2016). Yaklaşık 1.100 metre yükseklikte ve üç tarafı uçurumlarla çevrili Kremna'ya ulaşılamaz bir kale görüntüsü verilmiştir (Durukan, 2022).

Şekil 5: Burdur Kremna Antik Kenti

BURDUR İLİ ARKEOLOJİ TURİZMİ TALEP ANALİZİ

Turizm talebi belirli bir alım gücüne ve boş zamana sahip turistik ürün ya da hizmetlerden yararlanmak isteyen ya da yararlanmakta olan turist veya turistler topluluğudur (Akay vd, 2017). Bir başka tanıma göre turizm talebi yeterli gelir ve boş zamana sahip kişilerin turizm faaliyetlerine katılmasıdır (Kılıç ve Demir, 2017). Turizm talep analizlerinde, ülke veya bölgenin sahip olduğu kaynakların nelere yönlendirilmesi gerektiği sorularına yanıt aramakta ve gerçekleşecek yatırımların daha sağlıklı alanlara yönlendirilmesini sağlamaktadır (Bozkurt, 2022).

Burdur'un 2018 yılında müze ve ören yerleri ziyaretçi sayısı 88.640 kişidir. 2019 yılında ise ziyaretçi sayısı 138.269 kişidir. 2018 yılına göre ziyaretçi sayısında %64.11 artış meydana gelmiştir. 2020 yılında Covid-19 pandemisi nedeniyle ziyaretçi (76.776 kişi) sayısında bir önceki yıla göre % 44,47 oranında düşüş yaşanmıştır. 2021 yılında uygulanan normalleşme süreçleri ve vaka sayılarındaki düşüşlerle beraber bir önceki yıla oranla ziyaretçi (103.797 kişi) sayısında % 73.96 oranında artış gözlemlenmektedir.

Tablo 3. Burdur İli Müze ve Örenyerleri Ziyaretçi İstatistikleri (2018-2021)

Müze ve Örenyerleri	2018	2019	2020	2021	Değişim Oranı (%)
Burdur Müzesi	21.634	34.644	7.749	13.556	2018-2019 %64.11
Sagalassos Antik Kenti	51.045	80.472	42.285	66.310	
Kibyra Antik Kenti	8.840	14.847	22.297	17.136	2019-2020 - % 44,47
Kremna Antik Kenti	1.190	983	1.053	1.096	
Doğa Tarihi Müzesi	5.931	7.323	3.392	5.699	2020-2021 %73.96
Genel Toplam	88.640	138.269	76.776	103.797	

Kaynak: Burdur İl Kültür Turizm Müdürlüğü Envanteri, 2022a

2021 yılında bir önceki yıla oranla gözlenen artış Burdur ilinin doğal güzelliklerinin öne çıkmasının nedenlerinden birisidir. NASA'nın Salda Gölü hakkında yaptığı açıklamalar (İnce vd, 2023), ulusal basında çıkan haberler (Kasaroğlu, 2021) ve bölgede turizm, sağlık ve kozmetik alanlarında kullanılmak üzere yetiştirilen lavantalar (Ongun, 2018) ilin çekiciliklerini arttırmıştır. Turistler bu çekicilikler ile beraber arkeolojik alanları da ziyaret etmiştir. Doğru yatırımlar ve tanıtımlarla antik kentlerin ziyaretçi sayıları artırılabilir ve bölge/yöre ekonomisine büyük katkılar sağlanabilir.

Tablo 4. Burdur İli Müze ve Örenyerleri Gelir İstatistikleri (2018-2021)

Yıllar	Gelir Miktarı	Değişim Oranı (%)
2018	378.303,00 ₺	-
2019	819.865,00 ₺	%116,72
2020	427.048,00 ₺	-%47,91
2021	1.042.302,00 ₺	%144,071

Kaynak: Burdur İl Kültür Turizm Müdürlüğü Envanteri, 2022a

2018 yılında müze ve ören yerlerinden 378.303 ₺ gelir elde edilmiştir. 2019 yılında 819.865 ₺ gelir elde edilmiş ve bir önceki yıla göre %116,72 oranında bir artış gerçekleşmiştir. 2020 yılında 427.048 ₺ gelir elde edilmiş. 2019-2020 yılları arasında

müze ve ören yerlerinin gelirlerinde -%47,91 oranında gelir düşüşü yaşanmıştır. 2021 yılına gelindiğinde 1.042.302 ₺ gelir elde eden müze ve ören yerleri 2021 yılına oranla %144,071 artış göstermiştir. Bir önceki yıla oranla iki katın üzerine çıkan müze ve örenyeri gelirleri Burdur ekonomisine önemli katkı sağlamıştır. Ayrıca konaklama, yiyecek-içecek, ulaşım, alış-veriş, eğlence işletmelerine sağladığı gelir ile ekonomik etkisi çok daha fazladır.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Burdur Türkiye'nin en önemli deniz, kum, güneş turizmi destinasyonlarından biri olan Antalya'ya ve Türkiye'nin önemli kültür turizmi destinasyonlarından biri olan Denizli'ye komşudur. Bu nedenle geçmişte de olduğu gibi günümüzde de bir geçiş rotası üzerinde yer almaktadır. Burdur 324 adet arkeolojik sit alanı, 99 adet sivil mimarlık örneği, 127 adet anıt- abide, 54 adet endüstriyel ve ticari yapı, 35 adet dini yapı, 11 adet idari yapı, 20 adet kalıntı, 2 adet arkeolojik – doğal sit alanları ve 1 adet kentsel sit alanını arkeoloji turizmi potansiyeli olarak değerlendirebilir. Arkeoloji turizmini göl turizmi (Salda Gölü, Burdur Gölü, Gölhisar Gölü, Yarışlı Gölü, Ak Göl), mağara turizmi (İnsuyu, Kızılin, S Mağarası), kırsal turizm, gastronomi turizmi, kültür turizmi, eko turizm ve spor turizmi gibi diğer turizm çeşitleri ile bütünleştirilebilir.

Burdur arkeoloji turizmi arzını oluşturan arkeolojik sit alanlarında gerekli alt yapı ve üst yapı imkânları sağlandığında bölge ekonomisine oldukça katkı sağlayabilir. Nitekim 2021 yılında Sagalassos, Kibyra, Kremna antik kentleri ile Burdur Arkeoloji ve Doğa Tarihi Müzesi'ni ziyaret eden 103.797 ziyaretçiden 1.042.302 ₺ gelir elde etmiştir. Diğer arkeolojik sit alanlarında gerekli alt yapı, üst yapı ve arkeolojik kazılarla desteklenmesi ekonomik kazancı arttırabilir. Burdur ilinde bulunan arkeoloji turizmi alanlarında bilgilendirme levhaları, gezi rotaları, yol çalışmaları ve tanıtım yapılmalıdır. Burdur ili aktif olarak ziyarete açık arkeoloji turizmi alanları diğer turizm türlerinden yararlanılarak daha da ilgi çekici hale getirilebilir. Burdur; ilinin arkeoloji turizmi için şunlar önerilebilir;

- Bölge turizminin geliştirilmesi için öncelikle iç turizm faaliyetleri canlandırılmalıdır. Sonrasında uluslararası tanıtımlarla yabancı turist sayısı arttırabilir.

- Bölgedeki ören yerlerinin doğayla iç içe olması nedeniyle sürdürülebilir turizm, yeşil turizm, eko turizm, kırsal turizm, kuş gözlemciliği faaliyetleriyle arkeoloji turizmi desteklenebilir.
- Bölgede bulunan Sagalassos, Kremna, Kibyra, Hacılar, İnsuyu Mağarası, Lisinia Doğa, Salda Gölü, Ulu Camii, Bakibey Konağı ve lavanta bahçelerini kapsayan turlar yapılabilir.
- Bölgedeki arkeolojik mirasın tanıtımı ve önemini vurgulamak adına Sagalassos, Kibyra, Kremna, Burdur Arkeoloji Müzesi, Burdur Doğa Tarihi Müzesi, İnsuyu Mağarası, Hacılar ve Kuruçay Höyükleri tanıtıcı konserler, kültür ve sanat festivalleri düzenlenebilir.
- Bölgedeki arkeoloji turizmi alanları Kuşadası'ndaki "Arkeo Park" ve Çanakkale ilindeki "Arkeo Köy" konseptlerine dönüştürülerek destinasyon çekiciliği artırılabilir.
- Arkeoloji turizmi alanlarının popülerliğini arttırmak adına, Salda Gölü örneğinde olduğu gibi sosyal medya aracılığıyla çok sayıda turist çekilebilir.

Burdur ilinin turizm gelişimine (Salda Gölü, Lavanta, kırsal, gastronomi, spor turizmi) bağlı olarak arkeoloji turizmine ilgi giderek artacaktır. Çünkü dünyada tarihi yerleri ziyaret etme ve geçmişi deneyimleme arzusu popüler bir arayış haline gelmiştir (Savery, 2004). Daha sonraki araştırmalara paydaşlar (oteller, seyahat acenteleri, restoranlar, belediyeler, kültür ve turizm müdürlüğü, yerel halk, STK,) dâhil edilebilir. Arkeoloji turizminden elde edilen gelirin o bölgedeki arkeolojik kazıları ne kadar finanse ettiği araştırılabilir.

KAYNAKÇA

Afkhami, B. (2021). Archaeological tourism; characteristics and functions, Journal of Historical Archaeology & Anthropological Sciences, 6(2), 57-60

Akay, B. (2020). Examining The Rural Tourism Experiences of Tourists In Emerging Rural Tourism Destination: Burdur Province, Turkey. GeoJournal of Tourism and Geosites. 29(2), 534-544.

Akay, B. , Tokatlı, C. & Aksoy, M. (2017). Kırklareli Ve Edirne İllerine Yönelik Bir Turizm Potansiyeli Değerlendirme Çalışması, Kırklareli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,1 (1) , 89-102 .

Aladağ, B. (2020). Kibyra Antik Kenti'nden 2013-2018 Yılları Arasında Çıkarılan İnsan İskeletlerinin Paleoantropolojik Analizi, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Alawer, A. (2018) The role of Geographical Information Systems (GIS) in archaeological tourism assessment and development in Najran, Saudi Arabia (Unpublished Doctoral Thesis), University of Southampton, UK.

Atayeter, Y., Kanten, S. ve Kanten, P. (2013). Burdur İlinin Turizm Potansiyelinin Değerlendirilmesi ve Rekabet Analizi, Isparta: Fakülte Kitabevi Yayınları.

Aydın, A. & Gencür, A. (2015). Türkiye'nin Turizm Arzı, Piyasa Yapısı ve Global Riskler: Keşifsel Bir Yaklaşım . Optimum Ekonomi ve Yönetim Bilimleri Dergisi , 2 (2)

Baram, U. (2008). Tourism And Archaeology. Encyclopedia of Archaeology, 2131–2134. doi:10.1016/b978-012373962-9.00416-7.

Birinci, S., Kaymaz, Ç. K., & Camcı, A. (2018). Göbekli Tepe'nin Arkeolojik Turizm Potansiyelinin Değerlendirilmesi (Şanlıurfa), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,22(3),1351-1367.

Boyacıoğlu, Z. E. (2018). Edirne'deki Konaklama İşletmelerinin Turizm Arz Kapasitesinin Belirlenmesi, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 20(2), 273-295

Bozkurt, İ. (2022). Sürdürülebilir Turizm Bakış Açısıyla Talebin Yönetilmesinde Taşıma Kapasitelerinin Hesaplanması ve Pazarlamama Çerçevesinde İncelenmesi. Kapadokya Örneği (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Nevşehir: Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Burdur İl Kültür Turizm Müdürlüğü (2022a). 'Burdur İli Ziyaretçi İstatistikleri' Burdur İl Kültür Turizm Müdürlüğü Envanteri

Burdur İl Kültür Turizm Müdürlüğü (2022b). 'Müze ve Ören yerlerine ait istatistikler' <https://burdur.ktb.gov.tr/Eklenti/70451,burdur-il-kultur-ve-turizm-istatistikleri-genelpdf.pdf?>

Burdur Valiliği, (2022). İdari Yapı ve Nüfus, <http://www.burdur.gov.tr/idari-yapi-ve-nufus>.

Doğaner, S. (2013). *Türkiye Kültür Turizmi*, İstanbul: Doğu Kitabevi.

Durukan, A. (2022). Kremna'dan Bir Kadın Torsosu, *Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergisi*, 1 (53) , 96-107

Ekinci, H. A. (2005). Burdur İl Sınırları İçerisinde Yapılmış Olan Kazılar ve Araştırmalar, 1. Burdur Sempozyumu Bildiriler Kitabı (16-19 Kasım 2005), Burdur: Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, 661-670

Erdoğan, H. A. (2020). Arkeolojik Kültür Varlıkları Turizmi Arkeoturizm Planlamasında Arkeolog Etkisi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 43, 343-351 .

Erdoğan, H. A. (2021). A Key to Various Opportunities for the Development in Culture, Economy and Integration in Asia Minor: A Successful Archaeotourism Planning, *Journal of Yasar University*, 16, 30-39.

Erdoğan, H. A., (2022). Archaeological Tourism (Archacotourism), in Buhalis, D., (ed), *Encyclopedia of Tourism Management and Marketing*, Edward Elgar Publishing, Cheltenham.

Gautam, S. (2019). Archaeotourism in the Western Himalayas Scope and Challenges. *Speaking Archaeologically II*, 7-14.

Gökçe, F. (2006). Yerel Destinasyonlarda Turizm Potansiyelinin Belirlenmesinde SWOT Analizi Tekniği: Giresun Örneği (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Hatay.

İnce, O., Uçan, H. A., & Oktar, B. (2023). Mars'dan Dünya'ya Olası Antik Yaşamın İzleri: Salda Gölü Mikrobiyal Ekolojisi ve Korunması Üzerine Değerlendirme. *Çevre, Şehir ve İklim Dergisi*. 2(3), 116-130.

Kasaroğlu, K. (2021). Ulusal Yazılı Medyada Salda Gölü'nün Son Şans Turizmi Destinasyonu Olarak Değerlendirilmesi, *International Journal of Contemporary Tourism Research*, 5(Özel Sayı), 19-37.

Kersel, M. & Rowan, Y. (2012). Beautiful, Good, Important and Special: Cultural Heritage, Archaeology, Tourism and the Miniature in the Holy Land, *Heritage & Society*, 5(2), 199-220, DOI: 10.1179/hso.2012.5.2.199.

Kılıç, S. & Demir, S. (2017). Turizm Pazarlamasında Yerli Turistlerin Turizm Talebini Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesi: Sinop İli Örneği, Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 10 (1) , 71-98, DOI: 10.17218/hititsosbil.330887.

Kozak, M. (2018). Bilimsel Araştırma: Tasarım, Yazım ve Yayım Teknikleri, Ankara: Detay Yayıncılık.

Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü, (2022a). Burdur Müze Müdürlüğü, <https://kvmgm.ktb.gov.tr/TR-44075/burdur-muze-mudurlugu.html>.

Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü, (2022b). Burdur Doğa Tarihi Müzesi, <https://kvmgm.ktb.gov.tr/TR-159112/burdur-doga-tarihi-muzesi.html>.

Lambert, C. M. H. (2015). When Archeology Recues Tourism: The Case of Bocana del Rio Copalita, Tuatulco, Oaxaca, Mexico, Pasos- Revista de Turismo y Patrimonio Cultural, 13(5), 1095-1112.

Lawrence, N. K., Kreiner, N. C. & Israeli, Y. (2020). The future of the past: Sustainable management of archaeological tourist sites – The Case study of Israel, Tourism Management Perspectives, 35, DOI: 10.1016/j.tmp.2020.100700.

Li, H. & Qian, Z. (2017) Archaeological heritage tourism in China: the case of the Daming Palace from the tourists' perspective, Journal of Heritage Tourism, 12(4), 380-393, DOI: 10.1080/1743873X.2016.1208205.

Lopez, D. O. & Moreno, Y. C. (2018). Is Archeo-tourism on the up? Reflections on archeological tourism in present-day Spain, Pasos- Revista de Turismo y Patrimonio Cultural, 16(3), 599-615 DOI: 10.25145/j.pasos.2018.16.044

Mantazo, F. (2007) Archaeological Tourism: Diagnosis and Analysis od the Archeotourism Product, Pasos- Revista de Turismo y Patrimonio Cultural, 5(1), 99-109 DOI: 10.25145/j.pasos.2007.05.008

Metin, H. (2016). Kremna Ve Çevresi Yüzey Araştırması 2015 Sonuç Raporu, <https://www.ttk.gov.tr/wp-content/uploads/2016/11/12-Kremna.pdf>.

Mortensen, L. (2014). Branding Copán: valuing cultural distinction in an archaeological tourism destination, Journal of Tourism and Cultural Change, 12:3, 237-252, DOI: 10.1080/14766825.2014.939392.

Murwanto, H. & Purwoarminta, A. (2019). The Ancient Borobudur Lake, History and ITs Evidences to Develop Geo-archeotourism in Indonesia, Indonesian Journal of Geoscience 6(1), 103-113, DOI: 10.17014/ijog.6.1.103-113

Ongun, U., Sop, S. A., Yeşiltaş, M., & Sarıca, Ö. (2018). Lavanta Bahçelerinin Kırsal Turizm Ürünü Olarak Değerlendirilmesi: Burdur İli Örneği, 2. Uluslararası Kırsal Turizm ve Gelişimi Kongresi, 10-13 Mayıs 2018, Bodrum, Muğla.

Ortea, J. F. (2018). Quantitative analysis of the impact of archaeological tourism in Spain, *INvestigaciones Turísticas*, (14), 87-108

Özbilen, S. (2020). Arkeoloji; Geçmiş, Zaman ve Kuram, *OANNES - Uluslararası Eskiçağ Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 2 (1), 41-65.

Özşahin, E. & Yılmaz, K. (2015). Asi Nehri Deltasının (Hatay) Arkeolojik Turizm Potansiyelinin Coğrafi Açından Değerlendirilmesi, *International Journal of Social Science*, 34, 83-101.

Özüdoğru, Ş. & Dündar, E. (2007). Kibyra Geç Roma – Erken Doğu Roma Dönemi Mühürlü Unguentariumları, *OLBA*, 15, 145-178.

Özüdoğru, Ş. (2018). Geç Antikçağ'da Kibyra. *CEDRUS*, 6, 13-64.

Pacifico, D. & Vogel, M. (2012). Archaeological sites, modern communities and tourism, *Annals of Tourism Research*, 39(3), 1588-1611.

Ramsey, D. & Everitt, J. (2008). If you dig it, they will come!: Archaeology heritage sites and tourism development in Belize, Central America. *Tourism Management*, 23(5), 909-916.

Rodriguez, M. & Perez, LM. (2022). Incentives and constraints for archeological tourism: a case study in Spain, *Current Issues in Tourism*, 25(8), 1185-1191 DOI: <https://doi.org/10.1080/13683500.2021.1902287>

Ross, D., Saxena, G., Correia, F. & Deutz, P. (2017). Archaeological tourism: A creative Approach. *Annals of Tourism Research*, 67, 37-47

Savery, H. (2004). The management and marketing of jamaica's past: Archaeology and heritage tourism (Unpublished master thesis), Arts in Anthropology, Graduate School of Binghamton University, State University of New York.

Solmaz, C. (2014). Yerel Halkın Yöre Turizmi Hakkındaki Düşüncelerinin Ortaya Çıkarılması: Burdur Örneği – Determining Local People's Aspect Of Tourism: A Research In Burdur, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 6 (10) , 90-105.

Sop, S. A. , Yeşiltaş, M. & Soslu, S. (2019). Fiziksel Çevrenin Müze Ziyaretçileri Üzerine Etkisi: Burdur Müzesi Örneği . *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi* , 8 (4) , 3889-3910 . DOI: 10.33206/mjss.518605.

Soslu, S. (2021). Kremna Antik Kenti Savunma Sistemleri Cilt I, Doktora Tezi, T.C. Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.

Şahin, D. (2019). Arkeoloji Ve Sanat Tarihi Nerede Başlamalı, Nerede Bitmelidir? Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi, 8 (4), 2399-2410.

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı (2023a). Burdur Müzesi, <https://muze.gov.tr/muze-detay?sectionId=BUR01&distId=MRK>.

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı (2023b). Burdur Doğa Tarihi Müzesi, <https://muze.gov.tr/muze-detay?sectionId=DTM01&distId=MRK>.

Talloon, P., Uytterhoeven, I., Haciguzeller, P. & Cleymans, S. (2019). Sagalassos'ta 2017 kazıları, restorasyon çalışmaları ve malzeme etütleri, in 40. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. CİLT, Ankara, 485-506.

Tozkoparan, U., Elibol, A. & Gürlek, M. (2021). Her Yönü İle Burdur 2021 İl Yıllığı, İçinde; Burdur'da Turizm (Editör: Kılınç, M.), Burdur Valiliği, s:441-479.

Tuncer, B. & Bulut, İ. (2019). Arkeo-Turizm Potansiyeli Açısından Çatalhöyük, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 12(64), 278-292.

Türk Dil Kurumu, (2022). Kültür, <https://sozluk.gov.tr>.

Türkiye İstatistik Kurumu, (2022). İl ve İlçeler Nüfusu, www.tuik.gov.tr/indir/duyuru/favori_raporlar.xlsx.

Türkiye Kültür Portalı, (2022). Kibyra Antik Kenti – Burdur, <https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/burdur/gezilecekyer/kibyra-antik-kenti>.

Vanhaberbeke, H. (2010). Sagalassos Arkeolojik Kazılarının Turizm Açısından Değerlendirilmesi'. (Ed.) Tanır, M. Geçmişten Geleceğe Burdur Halk Kültürü ve Turizm Sempozyumu (2. Burdur Sempozyumu). ss. 101-105

Walker, C. (2005). Archaeological Tourism: Looking for Answers along Mexico's Maya Riviera. NAPA Bulletin, 23, 60-76.

Willems, A. & Dunning, C. (2015). Solving the puzzle – the characteristics of archaeological tourism, In: Crossing Borders And Connecting People In Archaeological Heritage Management. Editors: Monique H., Dries, Sjoerd J., Linde & Strecker, A.), Leiden: Sidestone Press, s: 68-71.